

GORIŠKI LIST

«Goriški list» izide vsako sredo in soboto zjutraj. — Uprava uredništva v Gorici, Corso Verdi št. 47. — Telefon št. 292. — Oglasi se zaračunavajo po ceniku. — Račun pri Cassa di Risparmio Gorica.

Gorica, dne 6. septembra 1944.

Za mesto Gorica in Trst: posamezna številka 0.50 lir, polletna naročnina 26.— lir, celoletna 52.— lir. — Izven mesta Gorica in Trst: posamezna številka 1.— lira, polletna naročn. 47.— lir, celoletna 90.—

Nekaj jasnosti v temi

Trst, dne 5. avgusta 1944.

(-ecoj) Enega dejstva ni mogoče utajiti. Potek vojnih dogodkov pač ni tak, kakor bi si ga Nemčija in njej zveste države želele. Toda tudi drugega dejstva ni mogoče utajiti in to je, da ne nemški tisk, ne uradne izjave in poročila ne prikrivajo prvega dejstva, da rabijo povsem jasne izjave, da priznavajo bolesto izgubo ogromnega teritorija vsenaokrog, da priznavajo neoporekljivo tehnično in človeško premoč sovražnika, ki pritiska že na vrata srednje Evrope in lomi tečaje teh ogromnih, usodopolnih vrat, Verdun, Brest na eni strani, Varšava in njeno okolje na drugi, nam vzbujajo spomine najtrši bojov zadnje svetovne vojne in nam govore o odločitvi. Sedanje stanje bi pač moralo značiti odločitev v za Nemčijo neugodnem smislu. V tem slučaju bi Nemčija morala pač drugače govoriti, ali pa vsaj previdno molčati. Toda besede Nemčije so jasne in odkrite, kakor še nikdar, njeno politično obnašanje dostojno in mirno, njena morala skoro nedotaknjena. Sovražnik sam je osupel nad tem obnašanjem. Osupel je mali človek Londona in Washingtona, osupla pa nista angleški in ameriški Premier, ki sta v zadnjih tednih zaigrala zadnjo, tokrat v resnici zadnjo karto. Treba takoj do mej Nemčije in čez, v diru čez drn in strn, brez obzira na grmade mrtvih, na brezkončne gore uničenega materiala. Treba v besni naglici prehiteti čas, ustaviti sonce, luno, zemljo, zlomiti veliki kazalec na uri, hiteti, hiteti, hiteti, na vzhodu, na zapadu, na jugu in na severu. Več malih držav se je ustrašilo tega besnega dirjanja velikih klonov ali pa bilo pometeno s poti, ker so duše klonile. Veliki mejnik — Nemčija — pa stoji mirno in čaka. To dejstvo povzroča zmedo in vendar je vse tako jasno. Churchill že zdavnaj ve in je to že povedal. Sam se morda ne spominja, a povedal je in njegov minister Morrison tudi. Ve celo za termine in ve da so blizu. Bliža se odločitev — danes je to neoporečno dejstvo, ker so tako sklenili vsi sovražniki Nemčije in morda tudi Nemčija sama. Sovražniki so to sklenili — tako pravijo sami, da zadostijo upravičenim zahtevam lastnih narodov, Nemčija je to sklenila, ker je njen čas blizu. Churchill ve, da je ta čas blizu in meče v boj vse, kar Anglija še premore, zadnji cvet angleške mladosti, Roosevelt lomi vedno bolj ameriškim materam dano besedo, da njih sinovi ne bodo umirali na evropskih tleh, Stalin si razbija glavo ob zidu Evrope, ker hoče, ker mora čezenj, preden...

Preveč časa so imeli na razpolago nemški tehniki, nemški iznajditelji in korak nazaj je nemogoč. Bliža se čas, ko bo nastopila nova tehnika proti Shermannom,

Brest še zmerom vztraja

Visoke sovražne izgube - Hudi boji severno od Arrasa in Monsa
Na jadranskem odseku vroči boji - Uspešna obramba na vzhodu

Iz Führerjevega glavnega stana:

Vrhovno poveljstvo nemške oborožene sile sporoča:

Severnozahodno od Arrasa so se naše čete izognile hudim sovražnim napadom za nekaj kilometrov proti severu. Nadaljni napadi Angležev in Kanadčanov so se pred našimi zaporami izjalovili. Na prostoru severno od Monsa so v teku močni boji s sovražnimi oklepni silami. Na zahodnih pobočjih Ardenov in na Masi južnovzhodno od Sedana so naše čete zavrnilo lepo število sovražnih napadov.

Branilci Bresta so tudi večeraj ponovno razbili vse napade Severnoamerikancev, ki jih je podpiral kar najmočnejši topniški ogenj, oklepniki in zračne bojne sile. Sovražniku so bile prizadejane visoke krvave izgube s strani osredotočenega obrambnega ognja našega mornariškega protiletalskega topništva in kopenskih obalnih baterij. Krajevne vdore v trdnjaskem predprostoru smo po hudem bojevanju s protinapadom zajezili.

Na zahodnem in srednjem odseku italijanskega bojišča se naše divizije odmikajo od Arna. Za njimi prodirajoče sovražne tipalne skupine so bile krvavo zavrnjene.

Na jadranskem obalnem odseku je sovražnik tudi večeraj napadel z novimi močmi in s kar največjo porabo materiala. Naše čete so onemogočile sovražne predorne poskuse v bojih s številnimi žrtvami.

V južnih in vzhodnih Karpatih so izpodleteli sovjetski napadi. Pri mostišču na Visli zahodno od Baranova so bili večeraj hudi boji.

Severnovzhodno od Varšave so šibkejši napadi boljševikov ostali brez uspeha. Med Bugom in Narvo so Sovjeti znova napadli z uporabo zgostjenih pehotnih in oklepnih sil kakor tudi močnih letalskih bojnih skupin. V težkih bojih smo prestregli sovražne pre-

ki so ostali isti, kakor leta 1940, proti T 34, ki že postajajo zaduhli, proti starim Spitfire, Being, Liberator, Moskito, Beaufighter, Sunderland itd. proti vsem topovom, strojnicam, torpedom, minam, bombam... Kazalec na vseh svetovnih urah grozi, kakor grozi bližnja bodočnost. Treba je onemogočiti nekaj, kar se že kaže na obzorju, treba doseči to obzorje, preden zardi v znamenju novega požarja, ki se obeta strašnejši od vseh strašnih požarov sedanje svetovne vojne. In vsakdo ve, kako je težko doseči obzorje. Morala nemškega naroda je omogočila ta čudež čudežev, prisilila sovražnika da skače preko vseh zaprek, morda svoji obsodbi nasproti, na vsak način pa z namenom,

dorne poskuse in v protinapadih sestrelili 35 oklepnikov.

V Litvi in Estonki je sploštel več krajevnih napadov boljševikov.

Bojni letalci so na nekem romunskem letališču spet uničili 15 letal na tleh in poškodovali še več drugih. Razrušili smo dva hangarja in skladišče pogonskega kuriva.

Sovražni bombniki so večeraj v varstvu oblakov izvedli teroristične napade na Mannheim in Ludwigshafen. Sovražna lovska letala so predrila v zahodno in južnovzhodno Nemčijo in večkrat kršila suvereniteto Švice.

Gorica, 5. avgusta 1944 - (V. R.) - Angloamerikanci hitijo. Kot da bi jim neznana sila bila za hrbtom, kakor politkomisarji za sovjetsko armado, derejo naprej, ne meneč se za ogromne žrtve, ki jih stane to napredovanje. Churchill in Roosevelt pač vesta zakaj ta sila. Obljubila sta svojima deželama konec te vojne že v teku tega leta. To pa ne iz humanitarnih razlogov, kakor bi mislili na prvi pogled poulični človek — razlogi tej sili so povsem drugi in po izjavah njih samih zelo resni. Treba prehiteti čas, ker treba prehiteti Nemčijo. Spoznanje, da se Nemčija po izgubi tako obsežnega ozemlja še bori na tujih tleh, postaja dan za dnem grožnejše. Vse pridobitve ne pomagajo nič, dokler Yankes in Tommies ne postavijo nog na nemško ozemlje in se tedaj bo stvar precej kočljiva...

Zaenkrat so Angloamerikanci prodrli do črte Arras. Verdun. Kmalu bodo udarili na svetovnoznano trdnjavo, ki jo poznamo še iz prve svetovne vojne. Povsod jim nemška bramba s protinapadi delala velike preglavice. Tudi dobroznana trdnjava Brest je že bila cilj mogočnega napada, ki se je razbil ob mogočni nemški brambi, navzlic močnemu dotoku rezerv in materiala. Pri tej trdnjavi so Angloamerikanci utrpeli poseb-

da to obsodbo prepreči. Še je nemški branjak na tujem ozemlju, še brani, kar je bil doslej odvzel drugim, še sovražni in nemški topovi rušijo posest tujih dežel in še se sovražnik ne upa govoriti o zmagi. Malodušnežem bi to moralo služiti kot svarilo, razni kralji Mihaeli ali Viktorji in tudi drugi bi morali še nekoliko pomisliti, ker je govorjenje Nemčije še prejasno, premirno in trdo.

Jasnost v temi torej. V temi malodušnežev na eni strani — v temi atentistov in navdušenju podzemskih sil na drugi. Toda jasnost, ki zavija bodočnost za vse elemente Evrope nasprotnega tabora v še večjo temo. Temo, ki jo bo morda razjasnilo le razočaranje. Churchill ve...

no velike izgube. V dolini reke Rodana poizkuša sovražnik prehiteti nemške čete, ki se pomikajo na nove postojanke, da izravnajo bojno črto.

Potek vojnih dogodkov na vzhodni fronti nudi sliko mnogo večje stabilnosti, četudi tu sovražnik kaže vso nestrpnost. Govori se še vedno o Bugu in Narvi, imena, katerih smo že precej vajeni in ki se ponavljajo v vseh poročilih zadnjega meseca. Še vedno boji pri Baranovu, okolo Varšave, na Karpatih. Nova imena so le Scharfenwiese in Saken, kjer se vršijo hudi boji in kjer sovražnik navzlic hudim izgubam ne more prodreti. Seveda je prevrat v Romuniji imel svoje posledice na potek borbe na južnem delu vzhodne fronte. Kakor je bilo pričakovati, so obsežni teritoriji Romunije postali pozorišče hudih bojov, tako da je izdaja kralja Mihaela imela iste posledice, kakor izdaja kralja Viktorja Emanuela in ni prinesla Romunom nič dobrega. Vrhutega so dvignili glavo tudi romunski partizani, ki zadajejo deželi hujše rane kot vojna sama. Koder gre komunizem mimo, pač trava ne raste več. Angloamerikanci jih imenujejo »patriote« — mi jih pa ne bomo nikakor imenovali. K večjem — pogrebce lastnega naroda. Vendar pa Nemci obvladujejo tudi tu situacijo, ker vodstvo ni izgubilo glave in je žrtvovalo, kar je imelo žrtvovati in sedaj utrdilo vnovič svoje postojanke.

Tudi v Italiji so Angloamerikanci prešli zopet v močan napad, posebno na jadranski obali. Ni verjetno, da bi pri tem iskali pridobitve ozemlja — po vsej priliki gre tu za vzdrževanje te fronte, ki naj prisili Nemce na trajno paznjo. Toda ti napadi stanejo sovražniku zelo težke izgube. Le v enem dnevu je bilo uničenih 56 oklepnikov, kar ni malo, ako pomislimo na relativen obseg fronte. Drugod na italijanski fronti ni bilo važnih vojnih operacij.

Sploh pa so izgube Angloamerikancev in Rusov v zadnjih tednih zelo visoke. Kakor že omenjeno, se sovražnik ne ozira preveč na to dejstvo, ki pa bo brezdvomno kmalu pokazalo svoj vpliv na potek teh usodnih dogodkov.

London pa je še nadalje cilj pošastnih leteljih torpedov »V 1«. Še se Angležem ni posrečilo iznajti učinkovitega obrambnega sredstva proti tem meteorom, kar je tudi zelo pomembno. London se zviija v nemoči in se ruši — a to še ni najvažnejše — kako se bo pač sovražnik mogel braniti pred novimi nemškimi orožji, ki bodo brezdvomno nastopila, ako še ni zamogel napraviti ničesar proti prvemu orožju, ki že divja tretji mesec nad njim?

Ljubi svojega bližnjega!

Velike besede našega Odrešenika »ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!« veljajo v točno istem smislu tudi tako: »ljubi svoj narod, kakor ljubiš sam sebe!« Jezus Kristus je dobro poznal sebičnost ljudi in je svojo veliko zapoved formuliral, kakor stoji v sv. pismu.

Narod pa je skupek nam bližnjih, nam najbližjih, torej moramo ljubiti narod še bolj kakor sam sebe, saj to izhaja iz Kristusove zapovedi in ljubezen do naroda zahteva nedvomno ako je prav pojmovana — od vsakogar še večje žrtve, kakor ljubezen do več posameznikov ali do enega samega. Ljubezen do naroda zahteva vsega človeka! Toda, kaj je narod? Ali je to nekaj abstraktnega, nevsakdanjega, nekakšna lepa beseda, priprava za velike govorance in napitnice, za fraze in smeje politične načrte, za utopije? To je »narod« v besedah blebetečev, pravi narod pa je širna trpeča in vzdihujoča, resnične pomoči pričakujoča množica, tista množica, ki dandanes bolj, kakor kdaj prej gleda z lačnimi očmi, odkod se bodo znašli narodovi prijatelji in ji pomagali. Ta množica ne potrebuje samo tvarne, materialne pomoči, temveč včasih še bolj duhovne, potrebuje tolažbe, vzpodbude, potrebuje nasvetov.

Naša domobranska narodna straža na Primorskem je to dobro razumela. Sicer je že njen nastop pomenil veliko olajšanje za Slovence na Primorskem, saj je ustvaril v mejah možnosti občutek varnosti za prebivalstvo ter mu tako dal veliko olajšanje pri delu in življenju. Toda naši narodni stražarji so razumeli svojo nalogo še globlje. Na pobudo svojega uvidevnega poveljnika polkovnika g. Tončija Kokalja so ustvarili tudi takozvani »civilni odsek«, ki naj nudi pomoč zapuščenemu slovenskemu prebivalstvu na Primorskem. Naša narodna straža organizira prosvetne večere, razne tečaje, izdaja tiskovine, skrbi za šole in vse to je v resnici tudi globoko izvajanje velike zapovedi »ljubi svojega bližnjega!«

Toda naši narodni stražarji se s tem niso zadovoljili, temveč so šli še dalje in pred kratkim so, kakor smo že poročali, osnovali tudi »Socialno pomoč«, ki se je v Gorici že prav lepo uveljavila in storila že mnogo dobrega našim ljudem.

Kako naj najbolj neposredno delamo za narod — ali da kje na kakšnih zakotnih sestankih kujemo utopistične načrte o skorajšnjem koncu vojne, načrte, ki se v takih oblikah prav gotovo ne bodo uresničili, ali pa da pomagamo revni ženici, ki se zateče na slovensko »Socialno pomoč« v Gorici, potem, ko je prehodila večurno dolgo pot s hribov do najbližje železniške postaje ali celo do Gorice same in ki predvsem nujno potrebuje nasveta. Ne zna jezikov, kakor jih govore po uradih, ne ve naslovov, rada bi

prišla do kakšne živilske izkaznice, ima morda opravka na sodniji, na prefekturi, pri drugih uradih, pa ne ve niti, kje so sploh ti uradi. Ali ni najbližje delo za narod, ako »Socialna pomoč« pogleda v svojo blagajno in izroči človeku, ki je naenkrat brez vseh sredstev, nekaj malega podpore za prvo silo, ali ki pomaga beguncem, ki se umaknejo pred nasiljem gozdnih tolovajev v Gorico, pa nimajo kje najti stanovanje in kje dobiti hrane. To delo »Socialne pomoči«, to je resnično delo za narod, to je pravo izvrševanje zapovedi o ljubezni do bližnjega in do naroda, ne pa govoričenje češ, »Mi smo za narod, mi delamo (govorimo) za narod«.

Enako važno nalogo, kakor »Socialna pomoč« naše narodne straže, tako ima veliko in važno nalogo tudi poverjeništvu »Slovenskega rdečega križa«, ki je bilo pred krat-

kim, kakor smo poročali, tudi osnovano v Gorici in ga je ustanovil osrednji Slovenski rdeči križ v Gorici. Nismo točno poučeni, toda iz programov obeh ustanov vidimo, da sta si delo pametno razdelili. Socialna pomoč pomaga tistim, ki so tukaj, Rdeči križ pa onim, ki so na tujem in posreduje za zveze z našimi ujetniki, interniranci in delavci v tujini. Tudi to delo je bistveno narodne važnosti in zasluži prav tako priznanje, kakor napor »Socialne pomoči«.

Ko bo zgodovinar v bodočih letih delal bilanco našega sedanjega narodnega dela na Primorskem, zlasti na Goriškem, bo moral na častno mesto postaviti to podrobno socialno udeleževanje obeh naših človekoljubnih ustanov, tako »Socialne pomoči, kakor »Slovenskega rdečega križa«.

-I.

Ljubljanske Mohorjeve

knjige bodo izšle jeseni. Knjige bodo tri in sicer Koledar v večji obliki s pestro vsebino, Večernice z notranjsko povestjo I. Matičič: Dom v samoli in II. knjiga p. Metod Turnšek: Pod vernim krovom. Naročnina 30. lir. Priglasite se pri svojih župnih uradih ali v Katoliški knjigarni v Gorici.

DOPISI

ŠTURJE PRI AJDOVŠČINI

V nedeljo dne 27. t. m. se je v Šturiji pri Ajdovščini vršila slovenska igra »Sv. Ana« pri kateri so delovale dekleta iz Marijine družbe. Igra se je odigrala s popolnim uspehom tako, da je morala biti ponovljena. Občudovanje in hvalevredna so ta dekleta, ki tudi v tako kritičnih časih vztrajajo pri svojem delu.

Zahvaliti se moramo tudi g. župniku, ker je le pod njegovim vodstvom Marijina družba deluje neomahljivo že 18. let.

CERKNO

Tam in v okolici razsaja med prebivalstvom krvava griza, ki so jo, poleg vseh drugih in podobnih dobrot, prinesli tovariši. Ljudje pravijo, da bodo vstavili v litanije: »Partizanske kuge, reši nas za vedno, o Gospod!«

Partizani so hodili po vseh hišah in popisovali vse žito, ki so ga letošnje leto pridelali. Takoj so ljudje morali oddati 30 od sto vsega pridelka, kar pa pravijo, da ne bodo upoštevali pri nadaljnjih rekvizicijah.

LIVEK

25. in 30. julija so imeli v Livku lepo slovensko akademijo v šolski dvorani. Oder je bil prav lepo okrašen, v sredi Brezijanska Marija in okrog nje slovenska zastava. Spored je bil prav pester:

1. Hej Slovenci. 2. Domovini (deklamacija). 3. Skrivna pota (dvodejanka). 4. Po bitvi - S. G. (deklamacija). 5. Čudna kupčija (burka v enem dejanju). 6. Postrežnica (burka v enem dejanju). 7. Kmečki hiši (deklamacija). 8. O gosposdični in dekletu (spev-igra - Vodopivec).

Med odmorom so otroci prepevali slovenske narodne pesmi. Ljudje (bilo je do zadnjega kotička vse napolnjeno) so vsi navdušeni spremljali vso predstavo. Menda so tudi tovariši prišli gledat, če so bili zadovoljni ali ne, pa ne vemo.

ŠEBRELJE

Zvedeli smo z zgražanjem, da so partizani razširili vest, da so domobranci oskrunili cerkev in mučili g. župnika. To je grda izmišljena laž in vsi simpatizerji OF naj vedo, da ni bilo v Šebreljah niti ene-ga domobrancia in se je ta vest demantirala tudi v cerkvi. Šebreljani vprašamo slavno partizansko propagando, zakaj ni tudi pri nas razširila te lažnjive letake, da so domobranci oskrunili cerkev? Vemo, da ste se bali, ker bi vam vsak otrok rekel, da se vam od vročine možgani kisajo. Bojite se, da bi se osramotili s svojimi ogabnimi lažmi tudi pri tistih, ki vam še verjamejo.

Dejstva in ugotovitve

Pismo s hribov

Prejeli smo:

Rečem hribovcu, ker smo ravno mi prvi občutili na lastnem telesu težo osvobodilne fronte in v njej spoznali že v prvih dneh njene oblasti zahrbtno ter hinavsko gibanje komunizma, uničevalni stroj naroda in njegovega imetja.

Meščani ter njih sorodniki, pod stalno zaščito narodnih stražarjev ali nemške vojske, kateri še niso videli na lastne oči, niti sence boljševiske oblasti ali njenega strganega tolovaja, ki bi jim kožo rezal, ker njih rdužine še niso položile solze za svojcem, od tega ali po njegovi zaslugi umorjenem neznano kje in zato, ker njih domačije so še cele, se ne morejo izražati kakor se mi.

Mi hribovci, kmetje smo ponos ter temelj srečnejše bodočnosti naroda. Mi smo studenec junaštva, ki se je postavilo na branik, da bi ga obvarovalo večnega prokletstva rdeče zvezde. V nobenem oziru ne posnemamo in ne odpravljamo početje osvobodilnih farbarjev, kljub temu jim je uspelo to, da so nas naučili lagati in biti neodkritosrčni. Strah pred popolnem uničenju sebe in imetja nam je dal poguma, da smo splošno obsojili ta nam opevani zemeljski raj, zato v nobenem slučaju ne omahujemo. Bodimo trdni, kar nam srce veli, to povejmo vsakomur, ki pride pred nas. Zakaj, ko gremo v mesto ali kraj kjer ne uživajo te naše svobode in naletimo na nepoznanca, ki nas vpraša kako se imate pri vas? Mi pa enostavno, gotovo v strahu pred zahrbtno pravico, ne poslušamo narekovanja svojega srca, proti naši narodni zavesti ter proti lastnemu čutu, mu nalahemo. Opišemo mu našo svobodo v taki obliki, da če tudi mu damo razumeti, da ni še vse v redu, pade krivda te pomankljivosti na one, ki žrtvujejo vse svoje delo ter sebe v blagor narodu. Če pa srečamo človeka politično poznanega, ki ne rabi nobenega dopričevanja in ki že dobro pozna kakovost OF-te, ne dobimo nikdar pravega izraza, da bi mu v polni meri opisali naše resnično gorje.

Ta naša omahljivost škoduje sebi in narodu. Nepoznanec, je morda na razpotju, bi z resnico ga postavili na pravo pot, med tem ko z našo neodkritosrčnostjo mu pokazemo smer, v katero vodijo boljševiki ves narod.

Ko naletimo na meščanskega ofarja, ali kakorkoli, na zaslepljenca, zavedamo se, da naš jezik, če govori resnico, mu je meč v srce in naš glas je strel, ki mu podira trdnjavo, pripravljen za vse svobodoljubno človeštvo.

Poslušajmo klic in željo svojega srca in ravnajmo se po lastni narodni zavesti, ne bomo pogrešili.

Zavedajmo se, da v resnici je pravica, s pravico je Bog, to je edini porok naše zveste. (Gorjan.)

Višek terenstva

Vsem je znano, da so tovariši prignali našega kmeta na rob gospodarskega prepada. Saj so z rekvizicijami oropali deželo skoraj vse živine, ki je pri nas glavni vir dohodkov, tako da se ne bodo mogli naši kmetje, ki bi bili pri današnjih razmerah, ako bi jim bila ostala živina, lahko obogatili in se gospodarsko in materialno visoko dvignili, rešiti revščine vsaj za eno desetletje. In glavno besedo pri uničevanju narodnega premoženja so imeli zopet domači terenci.

Da ne bodo razni maloza-sluzni partizanski mogotci zakrutili, da je vse to le belogardistična propaganda, prinašamo članek »Kmečkega glasu«, kjer pravi dobesedno: V osvobojeni vasi okoli Cerkna, ki šteje 14 močnih gospodarjev, imajo samo še en par volov. In to načrtno delo (rekvizicija živine!!! op. ur.) je uspelo le zato, ker je v vasi, dober terenski delavec OF, ki ve, da ni samo zato, da rešuje politična vprašanja, marveč misli tudi na gospodarsko plat svoje vasi. Seveda je ta človek pomagal ne le vaščanom, marveč tudi našim borcem.

Mislimo, da morajo biti sovaščani res navdušeni za tako vrlega terenca, ki je tako dober gospodarstvenik, da je osvobodil vas kar 13 parov volov od štirinajstih, ki jih je imela. Da je s tem koristil narodnim borcem, ki so se na račun ubogih kmetov nasitili z izbornim mesom rekviriranih volov, kaj radi verjamejo.

Zahrbtno junaštvo

Da se partizani drže povsem naukov svojega velikega učitelja Ljenina, ki je zahteval od komunistov, naj se ne ustrašijo nobenega sredstva za doseg svojega cilja - svetovne revolucije, dokazujejo nekateri dogodki zadnjih dni. Sicer so tudi poprej komuni-

sti, zlasti v Ljubljani, radi denuncirali množice slovenskih fantov italijanskim oblastem kot komuniste in to samo zato, ker ti fantje komunisti biti niso hoteli. Tem denuncijam so savske oblasti radi verjele in poslale na tisoče in tisoče poštenih mož in fantov v internacijo, odkoder se marsikdo ni vrnil, komunisti pa so se na ta način le znebili svojih nasprotnikov. Najnovejše sredstvo komunistov je pekleni stroj. V Stični pri Ljubljani komunisti niso mogli do živega domobranci posadki, ki jih je vedno bolj preganjala. Zato so komunisti poslali na naslov domobranske posadke na videz nedolžen zaboj. Nič hudega sluteč je poveljnik Bano odpiral zaboj, ki je eksplodiral. Pri eksploziji je bil ubit poveljnik sam, njegova nedolžna sedemletna hčerka in še šest drugih oseb.

Komunistični atentat je le deloma dosegel svoj namen, namreč dosegel je žrtve, niti malo pa ni omajal domobranskega stališča in odločnosti, temveč je le še povečal njihovo ogorčenost, zakaj bolj, kakor kdaj prej, so domobranci pripravljeni maščevati svoje padle tovariše. Za nas na Goriškem pa pomenja dogodek v Stični nauk, da moramo biti previdni, zakaj izključeno ni, da bodo zločinski komunisti še kje drugje poskušali na tak zahrbtnen način uprizorjati atentate s poklenskimi stroji!

Ljubezen do čitanja

Naše primorske Slovence je zadnja desetletja najbolj bolelo to, da niso mogli čitati v svojem materinem jeziku. Sedaj, ko je zopet možno čitanje, pa so se pojavili po vaseh novi oblastniki, Slovenci po rodu, po prepričanju pa internacionalci, ki preplase-nemu ljudstvu zopet prepovedujejo vse čtivo, razen njihove partizanske propagandne literature, ki je za zdravega človeka odvratna, gnus vzbujajoča in zato neužitna. Kdor pa si hoče omisliti, pošteno novejšo slovensko knjigo v kaki knjigarni v Gorici - saj se dobe marsikje slovenske knjige in to celo kvalitetne - pa je v nevarnosti, da mu jo partizani najmanj vzamejo, če ga še ne kaznujejo, zakaj po njihovi terminologiji se pravi slovensko čitati - držati z okupatorjem. Za »Goriški list« pa je splošno znano, da partizani pod smrtno kaznijo prepovedujejo čitanje našega lista. No, mi smo na to partizansko prepoved kar ponosni, naše ljudstvo pa le kupuje in čeprav marsikje tudi skrivaj čita naš list, ki je postal resnično pravo ljudsko glasilo.

OGLJIKOVA KISLINA

Med snovmi, brez katerih si življenja na zemlji niti misliti ne moremo, je na enem izmed prvih mest ogljikova kislina oziroma ogljikov dvokis. Ogljikov dvokis nastane pri izogrevanju ogljika katere koli vrste, ogljikova kislina pa nastane, ako ogljikov dvokis spojimo z vodo. Pod ognjem, tlenjem, in gnitjem si najbolj pogosto predstavljamo spajanje ogljika s kisikom, dasti ogljik seveda ni edina snov, ki gori, temveč so še druge.

V našem ozračju je vedno gotov odstotek ogljikovega dvokisa. V razvoju zemlje je bil ta odstotek včasih večji, včasih manjši. Ako je odstotek večji, se znatno dvigne toplota in tako so bile dobe, ko je v naših krajih vladala prav tropska vročina in so rasle velikanske preslice in praproti,

ki jih sedaj ponekod koplje-mo kot premog. Ako pa je odstotek ogljikovega dvokisa v ozračju zelo nizek, pa toplota pade in na zemlji nastopijo ledene dobe, katerih zgodovina zemlje pozna več. Odstotek ogljikove kisline v ozračju občutno manjšajo razne morske živali, predvsem korale, ki grade iz kalcija v morski vodi in zračnega ogljika apnenec sklade in cela gorovja. Tudi naše gore, ki so iz apnenca, so nastale na ta način. Tudi rastlinstvo samo potrebuje seveda ogromno ogljika, ki ga črpa iz zraka.

Na drugi strani pa večajo odstotek ogljika v zraku predvsem vulkani, ki bruhajo ogljikov dvokis in ogljik v ozračje in so na ta način koristni rastlinstvu, živalstvu in človeštvu. Saj kadar bi vsi vulkani

prenehali delovati, bi nastopila takoj zopet ledena doba na zemlji. Dalje večajo odstotek ogljika v ozračju vse živali in ljudje, ki izdihavajo ogljikov dvokis. Njegov odstotek večajo tudi ogromni gozdni požari, ki nastopajo po vseh celinah, zlasti po Sibiriji in Kanadi. Končno ga pa večja tudi človek s svojo industrio. Saj človeštvo pozabi vsak uro ogromne milijone ton premoga in nafte, ki gre vse v zrak. Sploh živimo v dobi, ko se odstotek ogljikovega dvokisa v ozračju stalno dviga in res postaja podnebje na zemlji čim dalje toplejše.

Krogotok ogljikove kisline na zemlji je zelo zanimiv. Rastline črpajo s pomočjo listov iz ozračja ogljikovo kislino in jo spreminjajo v celulozo in druge ogljikove sestavine, torej v les. Za rast potrebuje rastlina tudi nekaj rudnin, ki si jih dovaja iz

zemlje s koreninami, dalje vodo in pa sonce. Rastlina s svojimi organi ogljikovo kislino razkraja in oddaja odvisni kisik zopet v zrak. Tam kjer je dosti rastlinstva, tam je zrak boljši in bolj svež. Zato sadimo v velikih mestih drevje po parkih in cvetje po vrtovih in ljudje velikih in močno ob-ljudenih mest tako radi hodijo v naravo.

Pri ljudeh in živalih pa je proces drugačen. Človeška in živalska hrana sestoji izključno iz ogljikovih spojin, ki jih dobivamo iz rastlinstva, ali iz mesa živali, torej zopet posredno iz rastlinstva. Ogljikove spojine, zlasti tolašče, sladkorji, škrobi, beljakovine, v človeškem in živalskem telesu izogrevajo. Človeško in živalsko telo je torej podobno pečici, kjer izgoreva ogljik s kisikom; v ogljikov dvokis. Kisik dovajamo telesu z dihanjem, ogljikov dvokis pa odvajamo

z izdihavanjem. Ako je hrana nezadostna, občutimo pomanjkanje ogljika v telesu kot lakoto. Telo nima goriva in ne more delati.

Važno so tudi nekatere soli ogljikove kisline. Najbolj znan je apnenec, ki je spojina kalcija z ogljikovo kislino; natrijevo spojino poznamo kot jedilno in pralno sodo, kalijevo pa kot pepelika ali milni kamen.

Ogljikov dvokis ni strupen plin, pač pa je dušljiv. Smrtno strupen pa je ogljikov enokis ali monoksid, ki nastaja tam, kjer ni dovolj kisika na razpolago, da bi se mogel razvijati ogljikov dvokis. Proti ogljikovemu monoksidu bi ne pomagala nobena plinska maska, ker prodre skozi še tako gosto tkanino, sreča pa je, da je ta plin dosti lažji od kisika in se ga zato bojujoče armade ne morejo posluževati.

-I.

VESTI IZ GORICE IN DEŽELE

Sprehod po živilskem trgu

Jesen je pred vrati. Tržne stojnice bi morale biti v teh lepih dneh polne najlepšega sadja in tudi precej zelenjave bi moralo še vabiti z lesenih lop skrbne gospodinje in služkinje, ki se izprehajajo pod stekleno streho živilskega trga. Toda zaman begajo radovedne oči od stojnic do stojnice, zaman iščejo sočno zelenjavo, ki je bila v pomladnih in prvih dveh poletnih mesecih tako obilna. Zdaj je ni več. Saj ne moreš nikjer stakniti niti ene glavice solate, da bi si z njo pogasile žejo, s katero ti kuhanje kosila tako rade, da poplača tvoj trud. Če si rojena pod srečno zvezdo in nisi vstala dotičnega dne z levo nogo, boš morda še utegnila učakati »odrešenje in dolge in nestrpne vrste« in si kupiti nekaj peščice rediča. Seveda, vse ne morejo biti srečne in mnoge so prisiljene zapustiti stojnico s praznim cekarjem. Potem pa znova tekajo med stojnicami, da bi kaj »odkrile«. Gotovo bi marsikatera rada priklicala Kristofa Kolumba, da bi ji pomagal odkriti ne Ameriko, pač pa vsaj malo zelenja, da bi mogla le brez največjih skrbi pripraviti kosilo otrokom in možu. Tako si mora na sama beliti glavo z najčudovitejšimi izumi in ni čuda, če ji lasje v današnjih dneh radi hitro osive.

Korenje, petršilj, razne druge zelenjave, ki jih dodajemo prikuham in juham še dobimo na trgu, a kaj nam pomagajo vsi vitamini teh dodatkov ko pa ni osnove, ki je za slične kemične procese nujno potrebna.

Tudi paprike je dovolj, zelene in rdeče. Če bi izbirala po lepoti in ne po porabnosti, bi si nakupila zvrhan koš tiste, ki je rdeča in še malo zelena. Toda lenota te ne nasede in s tako izbiro ni torej nič.

Zadnjič sem kupila malo kislega zelja, ki me je rešilo zagate. Skuhala sem »joto«, to je gosto juho s krompirjem, narezanim na koščke, z novim fižolom v zrnju in pa iz kislega zelja. Zabelila sem pa z zaseko, ki sem jo dobila isti teden pri mesarju. Jed je bila prav okusna in tudi osvežujoča.

Kumarice so še vedno tu in tam. Rada bi nakupila male, da bi jih vložila za zimo, a jih je težko dobiti. Velike pa niso uporabne za vlaganje. Bučk ni več.

Stročji fižol nas je za letošnji zapustil. Sicer mi je za poln, a včasih mi pride zelo prav fižol v zrnju. Mlad je še, lep in se hitro skuha. Navadno ga napravimo ob nedeljah za večerjo in sicer z mesom kot solato. Prihranimo si kar tisto meso, s katerim sem skuhala opoldan juho. Tako mi zaleže za dvakrat. Zdaj so pač taki časi, da se moramo marsičemu odpovedati. Zrtev smo že tako navajene, da je pač vseeno, ali použijemo tisti ocvirek mesa opoldan ali ne.

Velik križ je s sadjem, a še večje je moje začudenje nad sadnim drevjem. Ne gre mi v glavo, da vprav zdaj, ko tudi druge reči primanjkujejo, sadno drevje nalašč ne obrodi. Toda zadnjič, ko sem šla malo ven iz Gorice, sem videla na lastne oči, kako so se veje drevja lomile pod veliko težo sadja. Kam zgine to sadje, pa res ne vem. Ali bi ne

Hvala Bogu - dež!

Te dni so ljudje že obupovali nad letošnjim pridelkom, saj skozi dva meseca ni bilo dežja. Zaradi tega je nastopila suša, da so stari Goričani pravili, da že dolgo ne pomni sličnega pomanjkanja dežja. Res je zemlja vpila po dežju, saj je rast tako slaba, da je bil žalosten pogled na uvenelo listje, ki mu je primanjkovalo moče. Hudo so trpeli kraji v okolici Gorice, kjer je bilo pomanjkanje tako hudo, da so morali hoditi po vodo ure in ure daleč. Nekoč v mirnih časih so kmetje po tri ure daleč vozili vodo v sodih iz Soče, če je nastopila suša. Kras je pa znan po pomanjkanju vode in so v teh dveh mesecih kmetje utrpeli res ogromno škodo, ker radi vojnih razmer, nekateri niso mogli niti iz drugih krajev, kjer je še bilo dovolj vode, jo pripeljati zase in predvsem za živino. O zalivanju polja in vrtov tu sploh ni govora. Vinski bratci so se veselili, da bo ta suša osladila grozdje, da bo vino sladko kot med. A v svoj strah so opazili, da je suše le preveč in da se sočne jagode vedno bolj krčijo in končno vse suhe odpadajo.

V Gorici mnogo ljudi ni vzelo resno te nevarnosti; mnoga »promenadna« gospoda se je letos naučila sonca in kopanja do prave onemoglosti. Veselila se je stalnega vremena; res vsak oblak na nebu so s strahom gledali, kajti v njem so slutili nevarnost za dež, ki bi jim pokvaril krasno novoldansko brezdelje na Soči ali v mestnem kopališču. Ti ljudje v svoji kratki pameti niso niti pomislili na to, kako trpi dežela vsled neprestane pekočega sonca, niso niti pomislili, da bo ta suša tudi

»suša« za njihove želodce. Pa oni ne mislijo na bodočnost; glavno je, da je danes veselo, zabavno, jutri bo pa že kako!

Ljudstvo je molilo za dež. Že v soboto zjutraj smo z veseljem pozdravili prvi dež. Kdor je ljubitelj narave, je imel pravo veselje, ko je videl, kako je narava dvigala svojo glavo — kot Matjaževa vojska — iz dolgega spanja. Nedelja pa je prinesla milijone in milijarde. Saj je dež padel skoro ves dan. Vse se je pomladilo, vse je hitreje zadihalo, zemlja in ljudje. Bog je dal blagoslov v obliki dežja.

Pa zopet ni bilo prav naši že znani »promenadni« gospodi. Lepo vas prosim — nedelja pa dež! Ko sem šel po ulici in z veseljem opazoval temne oblake, si so prinašali prave zaklade, sem zaslišal poleg sebe dva govspodiča s promenade, ki sta preklinjala vreme, češ da jim je dež pokvaril lep popoldan, ki bi ga preživeli v veseli družbi — ne vem kje! Ozrl sem se v te oblake. Dobro rejena gladka koža! Razumljivo ti ne potrebujejo dežja. Pa saj ti tudi ne predstavljajo ljudstvo. Naš narod ima od dela zgarane roke in izmučen obraz. Nima gladke kože, pot dela jim je razoral obraz. Ti ljudje dela in molitve pa so imeli najlepši nedeljski popoldan, ko so poslušali sladko pesem — šumenje dežja, ki ga je pila zemlja — ne zase, saj ona je lahko tudi brez vode — pila ga je za nas pa tudi za tiste nehalneže, ki jih je tudi v Gorici dosti, ki so preklinjali ta božji blagoslov, ki jim ni storil nič hudega, ampak jih bo morda rešil pri življenju.

Hvala Bogu — dež!

Hvala Bogu za dež! GF.

Črni vrh nad Idrijo

Pogreb dveh zglednih Slovencev

V četrtek, 24. avgusta je bil v Črncem vrhu lep pogreb dveh domobrancev. Bil je to lstenič Milče iz Predgriž, ki je kot domobranec posadke v Hotelu držici padel pred meseci od partizanske zasede. Sedaj je bil izkopan in prepeljan v domačo zemljo.

Drugi je Kavčič Franc iz Črnega vrha. Bil je prvi protikomunistični bорец iz te občine. Že jeseni, takoj po razpadu italijanske vojske se je pridružil domobrancem v Hotelu držici. Veliko je moral pretrpeti obrekovanja in preganjanja od domačih rdečih privržencev. Bil je dvakrat obsojen. Na zločinske obtožbe terencev se je pred rdečim sodiščem zagovarjal tako dobro, da je dobil priznanje celo od partizanskega sodnika, da je dober in pošten človek. Kavčič pa ni bil samo zavezanec Slovence in borec za narod, ampak tudi praktičen katoličan. Kot mož globoke vere je bil vedno poln spo-

štovanja in pokorščine do duhovnikov in papeža in je gledal v njih predvsem namestnike božje. Zato ga tudi nihče ni mogel speljati proč od Cerkev in naroda, katerima je ostal zvest tudi v najtežjih in najbolj zmedenih letih. Zadnje tedne ga je mučila težka bolezen. Ves vesel je bil, ko je zvedel, da je tudi njegov domači kraj v zaščiti narodne straže. In ko se mu je bližala smrt, je zahvaljeval Boga za milost, da bo počival v domači zemlji kot pravi Slovenec in da se ne bo treba njegovim otrokom sramovati, da bi njihove oče kot partizan počival neznanokje v gozdovih! Pred smrtjo je tudi velikodušno odpustil vse krivice domačim sovražnikom. Življenje in smrt tega prvega borca proti komunizmu je en sam mogočen opomin in obsodba terencev in njihovega zlobnega dela. Naj mu da Bog zaslužen plačilo! Težko prizadetim svojcem pa naše iskreno sožalje!

TOLMINSKE ROVICE - Pogreb junaka Šuligoja - Uspela akademija

Uspešno zaključeni učiteljski tečaj

Dopolnilni tečaj za slovenske učitelje v Tolminu je ta teden končal. Naše mlade učiteljice in učitelji so pokazali vso resnost in pridnost zato pa tudi uspeh ni izostal. S hvaležnostjo so se poslovili od g. profesorjev, ki so jim s svojimi požrtvovalnostjo dali marsikaj novega v lepih predavanjih. Izpit je uspešno opravilo 25 slušateljev. Iskreno jim častitamo in v njihovi tako vzvišeni in odgovorni službi jim želimo obilo uspeha.

Slovenska akademija. — Nedeljska akademija v Tolminu je prav lepo uspela. Zlasti so bili ljudje navdušeni nad otroškim pevskim zborom. Prav tako je žel polno odobravanja domobranski pevski zbor. Z jasnim in odločnim govorom je g. poročnik Veber povedal, zakaj smo tu na straži, kaj hočemo in kaj zahtevamo pa kaj pričakujemo od ljudi v naši težki borbi. Prav vsi navzoči so odobravalni njegove besede. Pri-merneje bi bilo, če bi orke-

ster igral narodne pesmi namesto umetnih.

V Tolminu bi morali imeti še več podobnih akademij.

Vsem Tolmincem, ki so s svojo udeležbo pri pogrebu našega padlega borca Teodorja Šuligoja počastili njegov spomin, se poveljstvo najtopleje zahvaljuje. Prav posebno zahvalo dolgujemo gg. pevcem, ki so tako lepo zapeli našemu dragemu pokojnemu ob njegovem grobu. Na tem pogrebu smo videli, da napačno sodi tisti, ki morda misli da Tolmin ne zna častiti svojih padlih junakov. Tako velika in enodušna udeležba je to prav jasno dokazala.

Konzorcij »Tolminskega glasja« je izdal zbornik »Za slovensko domačijo«, ki je prav zanimiv in pester. Ima 28 strani ter obsega prozo in pesmi. Dobi se v naši propagandni pisarni. Kdor bi ga rad dobil, naj pohiti, ker smo prepričani, da bo kmalu pošel.

NESREČE

Po stopnicah je padla in si zlomila nogo 43-letna kmetica Elvira Kodermac. Na njen krik so ji pritekli domači na pomoč in Zelen križ jo je prepeljal v zdravniško oskrbo v bolnico na Brigata Pavia.

Pri nabiranju drv v gozdju blizu Solkana je 61-letna kmetica Frančiška Votnik stopila na ročno bombo ki jo je ob eksploziji poškodovala po spodnjem delu telesa. Zdravi se v bolnici Brigata Pavia.

14-letni Ernest Vida se je zaletel s kolesom na cesti v centru v drugega kolesarja. Razen drugih poškodb se je precej potolkel po kolenu. Zdravi.

KROMPIR KRADEJO

Z njive poljedelca Silvana Sirkar so zvečer ukradli neznani zlikovci okoli 400 kg krompirja. Sirk ima okoli 2000 lir škode.

ČASTNE NAGRADE ZA AVSTRIJSKE ODLIKOVANCE

svetovni vojni

Vrhovni komisar je z naredbo z dne 20. aprila 1944 odredil izplačilo častne odškodnine nosilcem avstrijskih odlikovanj. Po končani ugotovitvi odlikovanj s strani združenih revidenčnih vojaških uradov na Dunaju, ki so bila podeljena bivajočim na področju operacijske zone Jadransko Primorje, se bo sedaj pričelo izplačevanje naslednjih zneskov:

1. Odlikovani z zlato svetinjo hrabrosti dobe častno odškodnino v zne-

SKLEPI DEŽELNEGA ODBORA

Deželni odbor je na seji dne 31. 8. 1944 sklenil naslednje:

Odobri se:

Gorica, Zeleni križ: Nagrada obojki, ki ji prideljeno bolniškim nemotoriziranim vozovam; Deželna uprava, Tržaška deželna cesta. Redno vzdrževati asfaltiranega kolovoza in sicer notranje prečne poti po pogotbi za leto 1944; Gorica: Poseben prispevek ekonomu za leto 1943; Deželna uprava: Podpora Karolin. Medost. vdovi Ballabini; Deželna uprava: Blaška podpora provizorični uradnici Mariji Silviji Corsini; Deželna uprava: Podpora gosp. Veži Čavleto roj. redraz. zeli; Gorica, Civilna bolnica: Pogodba z železniško upravo za sprejeto bolnikov; Deželna uprava: Pogotbi v vojaške deželne bolnice, vojna pošte 847, za sprejem bolnikov v ur. dr. lico; Gorica, Zeleni križ: Sp. enomba proračuna za leto 1944; Romans: Vrnitev fondov v proračunu 1944; Deželna uprava: Sprememba proračuna; Deželna uprava: Posebna nagrada prof. Bellavitis; Gorica: Hranarina za mladoletne sirote v zavetišču Contavalle in zavetišču sv. Jožefa; Mariano v Furlaniji: Sprememba proračuna.

Pogojno je odobreno:

Krmin: Sprememba proračuna 1944. (Višji izdatki).

Odlži se:

Deželna uprava: Sprememba službene ureditve obojke deželnega tehničnega urada; Gorica: Zvišanje bolniške hranarine, ki jo morajo plačevati občine; Zagrad: Podpora župnišću v Zagradu za popravilo cerkvene ograje in pokopališča; Deželna uprava: Društvo za mlekarstvo šolo v Tolminu in društvu za pospeševanje sadjarstva in povrtine v Gorici. Prispevek za leto 1944.

DRAGO KOPANJE

Mehaniku Alojziju Brumatu so ukradli kolo »Olimpia« vredno 6000 lir v času, ko se je kopal v Soči in ga je pustil pristonjenega za nek grm.

MILJONSKA ŠKODA

V hiši neke vdove je služkinja v času ko je bila družina odsotna s pomočjo še neke ženske odnesla nakita v zlato in srebru, pisalne stroje in druge dragocene predmete v vrednosti nad dva milijona lir.

POSTNI PAKETI ZA NEMČIJO

Poverjenstvo Slovenskega Rdečega križa v Gorici, Via Mazzini 2, obvešča, da je pošiljanje poštinih paketov za Nemčijo začelo ustavljeno. Čim bo promet odprt, bodo stranke obveščene pravočasno.

KRADEJO ŽIVILSKE NAKAZNICE

Na policijo je bilo naznanjeno, da so Arturju Grapulinu staremu 48 let na Via Pellico 1, zginile živilske nakaznice.

Vesti iz Trsta in okolice

Kršni zgornji Kras

Tomaj in Tomajščina

Po dolgem času me je zopet pot zanesla v prijazno Tomajščino, ki je nekako središče zgornjega Krasa. Kakor drugod na Krasu vrstijo se tu zaporedoma gmajne, pod katerimi se nahaja več podzemeljskih jam, njive, vinogradi, ograde in sploh polje, po katerem so raztresene posamezne okoliške vasice iz nad katerih se dvigajo preproste vaške cerkvice, z originalnim beneškim zvonikom; nekatere imajo tudi »tere« ali takozvane »lajbeljce«, kakor n. pr. cerkva sv. Antona v meji, pred katerim se nahaja majhno jezerce ali »kalič«.

Zgodovina teh vasic, ki so si v marsičem podobne ena drugi, kakor jajce jajcu, je popolnoma, ali pa vsaj deloma neznana našemu ljudstvu. Nekaj kraške zgodovine spisan po pok. Matiju Sila, se bajé nahaja v tomajskem župnem arhivu, katera pa menda ne bo prišla nikdar na svetlo. Poprositi bi bilo treha tomajškega gospoda »Bineta«, da bi ob priložnosti pokazal komu te stare protokole, iz katerih bi se zvedelo marsikaj zanimivega. Kranjski zgodovinar Valvazor sicer omenja neke v svojih spisih »Slava vojvodine Kranjske« tomajsko faro, a o teh vasicah in njih okolici popolnoma molči. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da je bival tod že od nekdaj naš rod, le da je imel drugačno življenje, govorico in šege, kakor dandanes.

Prestolnica Tomajščine je že od nekdaj Tomaj, dobro znan po izvrstnem teranu in kraškem pršutu, še bolj pa po svojih županijah, ki so nekdaj »kumovali« oziroma »paševali« obširni tomajski občini, h kateri so poleg Tomaja vključene še vasi: Križ, Šepulje, Dobravlj, Utovlje, Godnje ter Veliko in Malo brdo.

Tomajskemu dekanatu, kateri ima za enkrat sedaj svoj sedež v Sežani pa spadajo fare: Tomaj, Sežana, Povir, Avber in Repno. Današnja tomajska župnija šteje okoli 1500 vernikov s kaplanijami: Dutovlje, Kazlje, Kopriva in Skopo pa 3700 vernikov. V minule stoletju sta se odcepili od nje župniji Avber in Repentabor, ki sta postali samostojni.

Kakor na svojo župnijo ponosni so Tomajci tudi na svojo župno cerkev sv. Petra,

katera je zidana na podolga stem griču, ob katerega vznožju leži Tomaj. Tu je bilo že v prazgodovinski dobi »gradišče«; v rimskih časih pa naselbina, kar pričajo starine najdene po njivah. Župna cerkev je sedaj temeljito popravljena; pred kratkem je bil v nevarnosti zvonik, da se podere, vendar za enkrat so to preprečili.

Čprav je Tomaj preprosta kraška vas, vendar se je tudi tam dandanes mnogo spremenilo, ker je postalo vsled današnjih časov vse bolj moderno in gosposko. Mnoga posestva so dobila nove, tuje gospodarje, dočim so njih prejšnji lastniki morali iti po svetu »s trebuhom za kruhom!« To je menda največja rana na našem narodnem telesu!

Društveno življenje se je pred prvo svetovno vojno v Tomajščini dobro razvijalo. Narodna in gospodarski društva so bila na prvi stopnji. Šolstvo se je takrat tudi zelo izboljšalo, odkar so prišle v Tomaj č. šolske sestre. Seveda v zadnjih petindvajsetih letih je vse to zaspalo!

Iz Trsta

SLOVENSKA URA V TRZASKEM RADIU

V nedeljo 3. septembra je bila slovenska ura v trzaskem radiju posvečena Slovenskim Narodnim Stražam. Poleg dveh zanimivih programnih predavanj, je igral narodni pesni vojaški orkester Narodnih Straž. Tudi harmonika nas je zazibala v lepo in varno preteklost. Vsem poslušalcem je izbran spored močno ugajal.

POLICIJSKA URA NA OPCINAH
Od 1. septembra dalje je bila določena policijska ura za kraj Opčine od 21 (9 zvečer) do jutraj. Zatemnitev za vse mesto pa je od 21 (9 zvečer) do 6 jutraj.

AVTOMOBILSKA NESREČA PRI DEVINU

46-letni Anton Mikovilič iz Pirana je s svojim avtomobilom trčil v tovorni avto. Pri tem se je močno ranil po glavi, prepeljali so ga v Ospedale Maggiore.

60 LET VRATAR

Maksimilijan Marinšek je te dni slavil posebno slavnost. 60 let je vratar na Korzu Stadion. Tudi njegov oče je bil vratar. Njegovo življenje je vzor delavnega moža.

ZADNJI TERMIN ZA PRIJAVO KOLES

Nemški svetovalec v Trstu objavlja: Kdor še ni prijavil na tukajšnji občini bodisi moška ali ženska kolesa, naj to stori v sredo 6. septembra in četrtak 7. septembra v času 9—12 in 15—18 ure. To je zadnji termin; kasneje bodo sledile policijske kazni.

KMETIJSTVO

Dragocenost zdravilnih rastlin

V vseh deželah evropskega jugovzhoda uspevajo razne zdravilne rastline, ki so zelo potrebne evropski industriji zdravil in kemičnih preparatov. Za uvoz zdravilnih rastlin iz južnovzhodnih dežel se najbolj zanima Nemčija, ki nudi tudi izdatno pomoč pri gojitvi ter zbiranju takih rastlin. Po zaslugi te pomoči je v zadnjih letih v nekaterih južnovzhodnih deželah postalo zdravilno rastlinstvo važna gospodarska panoga. »Donauzeitung« navaja o tem naslednje podatke:

Pri pridelovanju zdravilnih rastlin na jugovzhodu sta na prvem mestu Madžarska in Bolgarija. V obeh deželah podpirajo in organizirajo zbiranje zdravilnih rastlin tudi oblasti. Tako ima v Bolgariji več tisoč ljudi zaslužek od zbiranja zdravilnih rastlin, na Madžarskem pa je urejenih okrog 1000 zbirališč, pri katerih odda na leto po določenih cenah okrog 60.000 ljudi, po večini žensk in otrok, velike količine nabranih divje rastočih zdravilnih rastlin.

V obeh deželah zdravilne rastline tudi uspešno goje v vrtovih. V Bolgariji raste nad 230 vrst zdravilnih rastlin. Sem dobijo kmetje brezplačno. Na Madžarskem obsegajo nasadi poprove mete že nad 500 kat. oralov. Izvoz zdravilnih rastlin narašča od leta do leta. Madžarska je leta 1939 izvozila 36.750 stotov zdravilnih rastlin, l. 1942 že nad 100.000 stotov, v prvi polovici lanskega leta pa 132.000 stotov. V Bolgariji je bil izvoz leta 1930 samo 3 stote, leta 1939 že 7200 stotov, leta 1942 blizu 70.000 stotov. Iz Madžarske izvažajo predvsem poprovo meto, belo gorčico, šipek in slez, iz Bolgarije pa kamilice, razne vrste mtise in pelin.

Tudi Hrvatska ima v zadnjem času uspehe z zdravilnimi rastlinami. Na prvem mestu je rožmarin. Če je letina dobra, lahko izvozijo do 10 vagonov posušenega listja, izdelajo pa 13 do 18 ton rožmarinovega olja. Strokovnjaki sodijo, da bi se dal izdelek tega olja zvišati na letnih 50 ton, kajti pri gojitvi rožmarina lahko s Hrvatsko tekmuje samo Španija. Važno izvozno blago bodo tudi listi od lavorike, iz katere se pridobiva olje. Samo v Boki Kotorski so zbrali nekdaj za izvoz 15—20 vagonov lavorjevih listov, Italija je izvažala letno po 90—140 vagonov v vrednosti 6—7 milijonov lir.

Nekdaj so iz Dalmacije v

Trst in na Madžarsko prodajali tudi velike količine brinjevih jagod. Po cennitvi strokovnjakov bi se dalo na Hrvatskem na leto nabrati nad 100 vagonov brinjevih jagod, nabrali pa so jih v prejšnjih letih komaj po eno desetino od tega. Italijanski izvoz brinjevih jagod je v nekdanjih letih dosegel tudi 200 vagonov, vreden pa je bil okrog 6 milijonov lir.

Na vsak način, bodo zdravilne in lepo vonjajoče rastline dobrodošlo dopolnilo hrvatskega gospodarstva. To velja predvsem za Dalmacijo, kjer so se nove gospodarske panoge in možnosti za služka najbolj potrebne.

Za gospodinjo

Sadje in njegova hranilna vrednost

Gospodinja ima v rokah prehrano družine in je dobro, če ve, kaj vsebujejo razne jedi in koliko redilno vrednost imajo v sebi. Sadje samo na sebi ni redilno, pač pa zelo koristno človeškemu ustroju, ker pospešuje prebavo.

Poleg sladkorja in škroba so v sadju še kisline, ki mu dajejo svojevrstni okus, in sicer jabolčna kislina, vinska in citronova kislina. Razen tega imajo neke vrste sadja še kakšno aromatično olje, ki jim daje aromo, ali eterske spojine, ki vplivajo mamilno.

Redilna vrednost sadja ni bogve kako velika, saj vsebuje zelo veliko vode. Posušeno sadje je seveda redilnejše. Kisline, aromatično olje in eterske spojine so tiste, ki so vzrok, da je sadje osvežujoče, da pospešuje prebavo in delovanje živčevja. Krvi so v prid posebej sadne soli in vitamini. Higijenski pomen sadja je za vse vrste prilično enak.

Gobe

Zastrupljenje z gobami bi bilo mnogo bolj redek pojav, če bi nabiralci gob bolje poznali posamezne vrste, posebno pa strupene gobe. Tako poznanje ni bogve kako težko, ker je število strupenih gob razmeroma majhna. Važno je, da se zavedamo, da ni prav nobenih splošnih znakov, po katerih bi lahko spoznali strupene gobe. Ni jih mogoče razločiti od pravih niti po duhu, niti po okusu, niti po tem, če jih polži več ali manj razjedajo. Kdor bi

se ravnal po navodilu, da so užitne vse gobe, ki imajo prijeten okus, bi bil v zelo veliki nevarnosti, da se zastrupi, kajti vse gobe imajo bolj ali manj prijeten okus. Najbolj grenke in trpke gobe niso strupene, ampak samo neužitne. Vsaka goba pa postane strupena, to je zdravju škodljiva, če je prestara ali če je že začela razpadati.

Podajamo nekaj praktičnih navodil za gospodinje:

1. Zbiraj, kupuj in jej samo take gobe, ki jih dobro poznaš. V začetku se omejuj le na manjše število vrst.

2. Uporablaj samo sveže nepokvarjene gobe, ki jih ni razjedel mrčes in ki niso postale vodene zaradi nalisov.

3. Ne puščaj že pripravljenih gob za pozneje, še manj pa za drugi dan, ker se zelo hitro pokvarjajo.

4. Nobenega preprostega sredstva ni za razločevanje užitnih in neužitnih gtb. Edino zanesljivo sredstvo je poznanje.

5. Ljudje, ki so slabotnega želodca, naj ne jedo trdih gob, tudi če so užitne, ker so take gobe zelo težko prebavljive.

6. Hranilne vrednosti gob je enaka najboljšeju sočivju. Lahko jih je pripravljati in če jih človek sam nabira, predstavljajo zelo ceneno hrano.

7. Vsako gobo, ki je ne poznaš, smatraj kot strupeno in se je izogibaj.

8. Pri nabiranju gob pazi, da jih ne boš trgal, ampak jih leno odreži. Dele, ki niso uporabni, pusti na mestu.

Ako ženska ne pozna reda na trgu

Pri neki stojnici v pokritem trgu Carducijeve ulice je branjeval prodajala melancane, ki jih tržaške gospodinje prav rade kupujejo, če jih le dobi. Kljub temu, da se vsaki mudi, so potrpežljivo čakale, da pridejo na vrsto. Mestni stražnik Marij Padovan je tudi pazil, da ne bi bila kateri storjena krivica. Mlado gospodinjo, ki se ni hotela pokoravati nepisanemu zakonu živilskega trga, je opomnil, da ona ni nikakršna izjema, ko je silila v ospredje. Uprla se je stražniku in mu dajala imena, ki niso toliko dostojna, da bi jih mogli napisati. Padovan jo je nekaj časa poslušal, potem pa jo je odpeljal na stražnico, čemur se je seveda upirala. Ko pa jo je vendar s silo privedel pred službujočega komisarja, je tam vse tajila. Seveda je bila merodajna stražnikova izjava in so upornico z živilskega trga prepeljali v zapor.

Odgovorni urednik: Dr. Milan Komar - Gorica

Na srebrni obli

svetloba. Na sveže, temno zelenje so tu vlada večni mrak, tam večna vsipajo le odsevi rdečih vrhov. Samo včasih, po enkrat v nekaj zemeljskih mesecih, zablisne Sonce zaradi Lunine libracije skozi kako okno v grebenih gora in obstane tam za hip kakor zlat kerub. Takrat se razlije po soteski širok veletok svetlobe, buči v slapovih s pečin in meče svoj zlatordeči pramen sem čez loko. Čez nekaj ur se sonce skrije za vrhove in spet leže lagoden somrak na to tiho dolino.

Le včasih se od soncu nasprotni strani razpne preko slemen gora širok, slaboten, bled, mavrici podoben lok — to je Lunina tečajna zarja, ki je kakor sen resničnosti podobna zemeljski zarji in je lepa, čista, turobna kakor sen.

V tem tečajnem somraku je nekaj skrivnostnega. Ko sem ga prvič doživel, se mi je dozdevalo, da sem na kakšnih začasnih, sanjskih Elizijah poljanah. Lahne meglice blodijo kakor duhovi po neskaljenem zelenju,

opojne, popolne tihote ne moti noben glas. Vrh vsega je tu večno lepa in hladna pomlad. Bili smo tu več kakor pol leta in medtem se je bledosinja nebo prevleklo samo enkrat z oblaki. Dežja ni domala nikoli, jato tudi ni studencev, potokov, voda. Toda v zraku je polno vlage in ta vlaga je dovolj, da lahko uspevajo rastline. Naše trave, drevesa in cvetovi bi tu najbrže usahnil, a kraji na Luninem tečaju imajo svojo posebno floro.

Po tukajšnjih lokah uspevajo čudovito sočne rastline, podobne mahovom na Zemlji, in lahko kakor ti vsestavajo vlogo naravnost iz zraka, le da še v večji meri. V sebi zbirajo toliko vode, da smo iztisnili iz nekaj prgišč tega mahu nekaj litrov te neznansko dragocene tekočine. Za vodo se nam ni bilo treba bati, teže pa je bilo z živčjem. Našli smo nekaj vrst sočnih rastlin, ki so se dale uživati, in nekaj polžem podobnih živih bitij, toda ničesar nismo imeli pri roki, da bi si pripravili to jed. Naše zaloge kuriva, ki smo jih prinesli z Zemlje, so kmalu pošle, a v vsej širni okolici ni bilo moči najti ničesar, kar bi nadomestilo kurivo. Tudi debelejšje drvene mahove vejice so bile t. ako polne vlage, da z njimi ni bilo mogoče zanetiti ognj; na to, da bi jih v tako mokrem ozračju posušil, ni bilo misliti. Iz šote, ki smo je našli v velikih množi-

nah, se je ravno tako cedila voda.

Ze sem bil zdrav in že sem hodil iz šotora, ki smo si ga bili za hitro postavili, na sprehode po okolici, ko nam je zagrozila nevarnost, da ostanemo brez kurjave. Na dolgo in široko smo se posvetovali ter delali razne poskuse, a vse je bilo zaman. Peter je predlagal, naj bi nacepili mahovih vej, iztisnili vodo iz šote in vse skupaj zanesli sušiti na goro, kjer sij sonce. Izkazalo pa se, da je toplota sončnih žarkov tudi tam gori preslabba. Čez dobrih deset ur je šota ki smo iz nje iztisnili vodo, vsesala iz zraka toliko vlage, da je bil ves trud bob ob steno.

Zrtvovali smo torej vse lesene priprave, ki smo jih mogli pogrešati, in zakurili velik, poslednji ogenj, da bi ob njem posušili gorivo, ki smo ga nabrali v okolici. Če se nam obnese, smo sklepali, bomo imeli večni ogenj, ki se bo hranil s sproti sušenim kurivom. Žal nas je ogoljufalo tudi to upanje. Pokurili smo vse, kar se je dalo pokuriti, in dobili smo le nekaj bore peščič dračja in suhe šote. Izkazalo se je, da moraš požgati trikrat več, kakor posušiti. Naš »večni ogenj« je ušakal le nekaj ur. Imeli smo od njega le eno korist, namreč da smo ob njem poglajali stroj, ki je polnil akumulatorje našega voza.

Treba si je bilo pomagati brez

ognja. Zrak, nasičen z vedno enako merno ogereto vlogo, je tako izvrstno varoval skopo sončno toploto, da nismo čutili nobenega mraza. Težko pa smo se privadili surovi hrani. Kar nam je še ostalo sladkorja in beljakovin, umetno pripravljenih za prebavo, smo jih hranili za primer, da bi na nadaljni poti naleteli na predele brez slehernega primernega živeža. Zakaj niti za trenutek nismo opustili misli, premakniti se dalje proti sredini te Lunine poloble, ki je obrnjena stran od Zemlje. Za zdaj pa so nas od tega odvrčale tri okoliščine. Najprej moja bolezen, ki me je preveč oslabila, da bi mogel prenesti težave potovanja, potem Marta, ki je pričakovala Tomaževnega otroka in končno strah pred potovanjem brez kuriva v dolgih nočeh, ki bi legle na nas, brž ko bi se oddaljili od tečaja in zapustili to deželo večnega polmraka.

Navzlic vsem neprilikam in skrbem so meseci, ki sem jih preživel na tečaju, najlepši čas mojega življenja. Šotor, ki smo ga prinesli s seboj z Zemlje, smo postavili natanko na tečaj, tako da je bilo nad našimi glavami ozvezdje Zmaja, v katerem žari Lunina polarna zvezda.

V šotoru smo samo spali, večji del časa pa smo prebili pod milim nebom, veseleč se pokrajine, ki navzlic te-

mu, da smo se je že dodobra privadili, za nas ni bila nič manj mikavna in očarljiva. Vse je tako ubrano, vse se zlija v nekakšno čudovito tihoto, spokojnost; zelenje in rožnate gore in bledikasto nebo nad njimi in zrak, prepojen z omamnim vonjem skrivnostnih zelišč. Tudi v naša srea je prišel mir... Med nami je vladala topla prisrčnost. Vse žalitve, psovke, strasti in nesporazumi, vse to je bilo tako daleč za nami, kakor so bile daleč strahotne puščave, ki smo se jih še vedno spominjali z grozo.

Čas je mineval neopazno... Ure in ure smo lagodno kramljali zdaj o Zemlji, ki se je še včasih pokazala kot belosiv oblak nad obzorjem, zdaj o drugih tovariših, počivajočih sredi neizmernih puščav pod tihiimi gomilami, zdaj o neznani prihodnosti, ki nas je že čakala. Govorili smo otroku, ki pride kmalu na svet, o deželah, ki jih bomo še videli, o vsem, le o eni stvari ne... Čigava bo nekoč Marta... Čudno, a zdi se mi, da tiste čase sploh nismo pomislili na to. Vsaj meni ni prišlo na misel. Vendar danes po dolgih letih, ko je že davno vse rešeno in dognano, lahko priznam... Ljubil sem to žensko, ljubil bolj, kakor lahko danes izrazim to ljubezen, ki je bila vendarle nekam čudna...

(Nadaljevanje sledi.)